

(J) Page 614.

766. Ex dictis satis colligitur quomodo confessarius interrogare debeat penitentem, qui, v. g., confitetur se tribus diebus continuis gravi odio proximum fuisse aversatum.

Confessarius: Quale malum optasti proximo? *Pœnitens*: optavi æternam damnationem ob gravem injuriam mihi illatam.

Confessar.: Quoties illud odium prorupit in actus externos? *Pœnit.*: Non processit ad actus externos; sed fuit mere internum.

Confessar.: An odium illud fuerit retractatum vel interruptum et quoties? *Pœnit.*: Primo die per integrum fere tempus ista aversio mihi repræsentabatur, eique voluntarie adhæsi, decies plus minus; secundo die circiter per medium tempus de eo cogitavi, et affectum malum forte vigesies iteravi; tertio die ista cogitatio septies plus minusve rediit cui adhæsi singulis vicibus per quadrantem circiter, bis iterum reflexe optando ejus damnationem: sed vespere, antequam deumberem, omnia ista retractavi.

767. Conformer ad hæc inquirendum circa alia peccata interna, libidinis, vindictæ, superbæ, etc. Hoc tamen ita minutim indagare fere impossibile est in consuetudinariis, qui a longo tempore non sunt confessi. Tum satis erit de mora consuetudinis exquirere, interrogando de lapsibus circiter in die, in hebdomada, mense, etc.; et sic in confuso apprehendendo numerum, ex dicendis *De Pœnitentia*.

Hic tamen plura sunt consideranda:

1. Ad mortale peccatum non requiritur, ut ejus malitia sit directe et in se volita; sed sufficit ut sit volita indirecte, hoc est ut voluntas advertenter se ferat in aliquod objectum graviter malum, etiamsi ejus malitiam secundum se aversetur. Quia dedecet naturam rationalem ac legem divinam velle aut acceptare ullo modo quod malum est et illicitum; et aliter agere, diabolicum esset.

2. Animadvertendum etiam est, triplici modo posse voluntatem objectum malum attingere, nempe vel *positive* consentiendo in illud, nempe idem ex professo amplexando. Vel ad illud *negative* se habendo, id est ei neque consentiendo neque dissentiendo. Vel denique ei *positive* resistendo, videlicet totis viribus illud repulsando. — Primum semper malum est; tertium semper bonum; secundum aliquando bonum, aliquando malum scilicet ratione periculi consensus. *V. Liguori, Op. Mor.*, l. V, num. 4 et seq.

3. An explicandi tactus qui statim copulam consequuntur, alii affirmant quia non amplius ad copulam referuntur; alii item affirmant, sed tantum si in eis tanquam in nova voluptate sistatur. Sed non mi-

nus probabiliter alii cum communi dicunt omnes hos actus non esse de necessitate explicandos semper ac tactus (idem est de complacentia, quæ habetur de copula) statim post copulam habeantur, et non dirigantur ad novam copulam; quia tunc verisimiliter tactus illi adhibentur ad primæ copulæ obtentæ complementum.

4. Explicanda sunt tanquam distincta peccata omnia media posita ad peccatum consummandum, si postea illud reapse non consummetur, ut ait Viva valde probabiliter cum communi; et hoc non solum si dicta media per se sint mala, uti sunt tactus et sermones inhonesti; sed etiam si sint indifferentia, uti carpere viam, ascendere domum ad mulierem cognoscendam, parare arma ad homicidium, etc. Ratio quia tunc peccatum non manet tantum internum, sed externatur sufficienter in illis actionibus, quæ omnes malæ deveniunt; cum a malitia pravi finis omnes informantur.

5. Si quis habens oscula, tactus, etc., nolisset ab initio copulam, sed postea ob libidinem auctam perfecit, non sufficit si tantummodo copulam confiteatur; tunc enim omnes actus tanquam distincta peccata debent explicari, quia cum illic sistitur, quivis actus habet in se malitiam suam consummatam. Et idem dicendum de eo qui animam habuit tantum hostem vulnerandi, et inde ira accensus occidit; is duo peccata committit. Item si quis ex intentione furandi centum aureos, centenis vicibus moraliter interruptis eos subripiant, tunc centum peccata committit, dicit Croix; quia singuli actus habent in se consummatam malitiam. — *V. Liguori, Op. Mor.*, l. V, nn. 41 et seqq.

(K) Page 618.

768. Inquiet quispiam: « Deus fecit hominem liberum in cogitationibus suis, dicente S. Scriptura: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui.* » — R. cum distinct.: Deus fecit hominem liberum in cogitationibus suis, *libertate physica*, conc.; *libertate morali ad malum*, nego. Latum adest discrimen inter *libertatem physicam* et *libertatem moralem*: *libertas physica* in eo sita est, quod hominis voluntas in exercitio facultatum suarum non patitur violentiam extrinsecam neque intrinsecam; *libertas autem moralis ad malum* consistit in hoc quod homo careat in actibus suis quacumque lege morali, et sic inculpabiliter (ac ideo etiam sine ullo imputabilitatis periculo) tam cogitare quam agere possit quidquid sibi magis arriserit, et omne *libitum* suum habere *pro licito*: illa libertatis nomine venit; ista *licentiæ* vocabulo nuncupatur. Jam vero primam utique Deus homini largitus est, cum eum *constituit et reliquit in manu consilii sui*, ut sic merito et demerito in ejus actibus daretur

locus; sed alteram expresse negavit. Et sane ille homini negat hanc libertatem *moralem*, qui eidem imponit morum præcepta et normam agendi, præmia promittens sibi obtemperantibus, et pœnas minitans refragantibus. Sic, v. g., ille paterfamilias non dat filiis suis libertatem marte proprio vivendi, qui eis præscribit quæ pro bono domus ordine putat expedire, et contraria vetat; atqui ita se gessit cum homine Deus. Sic enim legitur in eo ipso Scripturæ textu nobis objecto; *Deus ab initio constituit hominem et reliquit illum in manu consilii sui*: en libertatis *physicæ* concessio; sed cito eidem *adjecit mandata* (dicens): *Si volueris mandata servare, conservabunt te*: ecce libertatis *moralis* negatio ad malum. Quis ignorat decem illa gravissima præcepta quæ *Decalogi* nomine tam in Veteri quam in Novo Fœdere nobis omnibus a Deo imposita sunt et manu quasi sua in cordibus nostris insculpta? *Si vis ad vitam ingredi* (inquit Christus in Evangelio), *serva mandata...*; *vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis*. Quæ porro moralis ad malum libertas ubi tot leges habentur, tot mandata et præcepta gravissima pro recta vivendi norma?

Verum instabis. « Libertas agendi (*liberté d'action*) et libertas cogitandi (*liberté de penser, liberté d'opinion*) valde differunt inter se: esto primam a Deo minime hominibus fuisse concessam; sed non idem dici potest de altera. »

R. Nego utramque propositionem: primo quidem libertas cogitandi et libertas agendi sunt duo *correlata* inter se, ita ut una sine altera nec esse nec concipi possit; radix enim actus vere et proprie humani est in intellectu, quia ex vulgari et communi Philosophorum adagio *nihil volitum quin præcognitum*; ergo si intellectui conceditur libertas moralis cogitandi, negari non poterit voluntati libertas agendi, nisi impiam, scelestissimam et totius humanæ societatis deletricem hybrisim inducere velimus.

Falsa est etiam altera propositio, cum certissimum et de facto sit Deum prohibere, sicuti actiones malas, ita etiam malas ipsas cogitationes: *Abominatio Domini cogitationes malæ*; — *non concupisces rem proximi tui*; — *cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio*; — *qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Hæc profecto sunt totidem divina oracula in Scriptura Sacra ad nostram instructionem relata (*Prov. 26; Deut. 5 et 15; Psal. 10*). Quis itaque tuto auserit affirmare Deum libertatem moralem cogitandi nobis donasse etiam quoad malum?

Nonne (dices postremo) ex ipso Jure Canonico *cogitationis nemo pœnam patitur*? — R. Cum distinct.: *Cogitationis nemo pœnam patitur*, coram Deo, qui est *scrutator cordium et renum Deus*, nego. Hæc est differentia inter legem divinam et legem mundanam,

quod lex mundana judicet facta et dicta; divina autem non hæc tantum, sed etiam cogitata. Et ratio hujus discriminis est, quod illa sit per homines, qui judicant ea quæ apparent exterius; sed divina est a Deo, qui interius exteriusque conspicit: ita ratiocinatur Angelicus (Opus. de 10 præc.).

Quoad cogitationes malas hæc habet ad rem clarissimus Balmès (*le Protestantisme comparé au Catholicisme*, l. XIII): « Si nous pénétrons dans le sanctuaire de la pensée, où ne parvient jamais l'œil de l'homme, et qui n'est ouvert qu'aux regards de Dieu, eh bien, que signifie alors liberté de penser? La pensée, par hasard, n'aurait-elle pas des lois auxquelles elle doit se soumettre, sous peine de s'égarer dans le chaos? Lui est-il permis de mépriser les règles de la saine raison, de fermer l'oreille aux conseils du bon sens? Peut-elle oublier que son objet est la vérité et ne tenir aucun compte des principes éternels de la morale? — V. *Collezione di buoni libri*. — Bergier, *Dict. de Théologie*, art. *Liberté de conscience, Tolérance*. — *Saggio elementare di diritto pubblico Eccles.*, vol. I.

769. Quæres: *An dari possit conscientia invincibiliter erronea in eo qui cupit aliquid patrare malum, puta fornicationem, furtum, judicans per errorem solum desiderium fornicandi, furandi non esse mortale, si fornicatio, si furtum non sequatur*. — Affirmant uti probabilius Sanchez et Cardenus dicentes hunc peccare tantum materialiter; quia licet ipse velit malum illud objectum, tamen invincibiliter credit desiderium suum injuriam Deo non irrogare. Hanc tamen opinionem nunquam probabilem censere potui; nunquam enim intelligere valui, quomodo qui vult deliberate actionem exercere qua scit Deum offendi, possit inculpabiliter credere, Deum non offendere, dum efficaciter cupit illam exequi, qua certe agnoscit averti a Deo.

Sed (dices) quomodo iste peccabit formaliter illo suo desiderio, si ejus malitiam ignorat? R. Quamvis detur quod ignoret malitiam illius actus interni, certo tamen agnoscit malitiam actus externi; si ergo vult illum exequi, jam cognitum uti malum, quomodo a peccato excusabitur? Omnes quidem ex ipso lumine naturæ dignoscunt, se teneri ad obediendum suo Creatori: quando igitur quis deliberate vult agere id quod scit a Deo sibi vetitum, necessario simul agnoscit quod male agit; et quamvis reflexe tunc non peccet, putando solum actum externum esse peccatum; exercite tamen et in facto jam peccat, volens negare Deo, tempore quo cogitat consummare peccatum, debitam obedientiam.

Instabis: *Plures rustici ideo non confitentur de his pravis desideriis, quia credunt tunc tantum peccare, cum peccatum externe consummant*. — R. Isti potius falso decipiuntur in credendo, quod

non tenentur confiteri peccata quæ non consummant; sed prudens confessarius judicare debet quod, cum consenserunt in peccatum consummandum, etsi non consummaverint, tamen vere et formaliter peccaverunt voluntate prava se a Deo avertentes. Ex quibus omnibus opinionem contrariam cum aliis doctis recentioribus parum probabilem censeo. Hactenus Liguori, *Op. Mor.*, l. I, n. 9.

(L) Page 622.

770. Non est negandum, quod adhuc sit speculative loquendo valde probabilis sententia, quam tenent Layman, Lugo, Roncaglia alique, qui docent delectationem speciem suam sumere ab objecto duntaxat in mente representato: ac ideo si quis v. g. delectetur de copula cum conjugata ita cognita quidem, sed delectatio non sit *qua conjugata*, sed *qua pulchra*, non committit adulterium; quia tunc circumstantia adulterii ex se non intrat in delectationem. Ad diversitatem desiderii et complacentiæ, quæ in omnium sententia objectum totum prout in se est ordinarie absorbent, sese nempe ferendo in objectum uti tale. Verum in praxi non recedendum a prima sententia: atque ideo sine dubio semper explicandæ sunt quoad delectationem omnes objecti circumstantiæ, quia saltem adest periculum proximum objecto secundum se toti consentiendi et desiderandi; cum vix uno gradu delectatio et desiderium inter se distent. Quia tamen sæpe difficile est obtinere a penitentibus, ut circumstantias objecti cogitati aperiant; tunc prudentes Confessarii priori opinione innixi ab importunis quæstionibus abstant. Billuart.

Notandum tamen, quod delectatio sæpe versatur circa objectum generale, v. g., circa fœminam in genere non cogitando ullam in particulari sua qualitate, nec virginem determinate nec conjugatam, etc.; quo casu non occurrunt speciales circumstantiæ objecti exprimendæ; sed solum simplex committitur peccatum venereum, quantum est ex parte objecti. Et ita si adolescens liber delectetur de fornicatione mere uti tali cum muliere, non determinando aliquam in particulari aut certæ qualitatæ, solummodo contrahit malitiam objecti seu simplicis fornicationis. Ita *Dens*.

(M) Page 627.

771. Poena æterna damnatorum est duplex: damni et sensus. Prima habetur illis verbis: *Discedite a me, maledicti*. Secunda illis: *In ignem æternum*. Porro ut habet D. Hieronymus, *In uno igne omnia tormenta sentient damnati in inferno*. Quæ poena erit damnatorum

peccatis proportionata, juxta illud Apoc. 18: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*. — Quamvis nos lateat quomodo ignis animas cruciare possit, tenent tamen Catholici cum Augustino (*De Civ. Dei*, l. XXI, c. x) revera illum ignem esse materialem ac corporeum; nimis enim clara sunt verba Deut. 32, Job. 20, Isa. 33 et 65, Jud. 16, Matth. 10, Luc. 16, etc. S. Antoninus varias refert opiniones hac de re.

772. Merito damnatorum poena æterna est; cum enim peccatum æterne in anima damnatorum perseveret, æterne puniendum est. Adde peccatum mortale habere quamdam infinitatem malitiæ ex parte infinitæ personæ quæ offenditur, cum utique a læso sit mensuranda culpa, juxta axioma: *Honor est in honorante, injuria in injuriato*; ergo infinite puniendum saltem (si aliter non possit) extensive, id est quoad durationem. Hanc autem veritatem vel ipsi ethnici non pauci solo ipso lumine naturali cognoverunt; sic Tullius aiebat: *Justis quidem reditum patere ad supremam felicitatem, improbis vero devium quoddam iter esse, seclusum a concilio Deorum* (l. I Tuscul. quæst.). Imo hæc veritas omnium populorum consensu firmatur, dicente ipso Seneca: *Quum de animorum immortalitate loquimur, non leve momentum apud nos habet consensus hominum timentium inferos* (epist. 114).

Item V. Lacordaire, *Conférence LXXII*. — Nicolas, *Études philosophiques sur le Christianisme*, vol. III in fine, opus a Pio IX benigne acceptum. — Rusca, *De inferno et statu dæmonum ante mundi exitum*, libri quinque, in quibus tartarea civitas, paratorum ibi cruciatuum genera, ethnicorum etiam de his opiniones, etc. varia eruditione describuntur. Mediol. 1621. — Patuzzi, *De futuro impiorum statu*. — Liguori, *Dissertaz. Teologico-Morali*, Dissertaz. VIII; it. *Verità della fede*, p. 2, c. XIX; it. *Breve dissertazione contro gli errori dei moderni increduli*. — Passaglia, *De æternitate pœnarum, deque igne inferni*. — Martinet, *Solutions des grands problèmes*; it. *Institutiones Theol.*, vol. III, c. VI, lec. 5. — Ventura, *La raison philosophique et la raison catholique*, confér. XXI: *Éternité des peines*; vol. III. Milano 1857. — Ségur, *Réponses courtes et familières*, etc., § 51. — Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v° Infernus.